

Javaslat a

Keszthelyi és Keszthely környéki hímes tojások
„[nemzeti érték megnevezése]”

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Csenge Agóta (név)

Csenge Agóta (aláírás)

Keszthely, Kossuth s. 28. (település, dátum)

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Csegei Agota

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Csegei Agota

Levelezési cím: Keszthely, Kossuth L. u. 28.

Telefonszám: 83/515-251

E-mail cím: csegei.agota@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Keszthely környéki hímes tojások

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és élelmiszer gazdaság

egészség és életmód

épített környezet

ipari és műszaki megoldások

kulturális örökség

sport

természeti környezet

turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Keszthely környéke, a Balaton nyugati medencéje és Somogy keleti része

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési

tájegységi

megyei

külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A húsvéti ünnepkör legjellemzőbb kelléke a hímes tojás. A múzeumokban őrzött tárgy-együttesek közül kiemelkedők a keszthelyi Balatoni Múzeum Balaton-melléki, zalai és somogyi karcolt tojásai, melyek a 19. sz. végén-20. sz. elején készültek. A karcolt díszítés terjedése a pásztorcsaládokhoz is kötődik. A megfestett tojásokra bizsókka (faragókéssel) karcolták a mintát. Az előre megfőzött tojásokra kenték rá a sötét (bordós vagy feketés) színt, ezt követően karcolták rá a mintát, elsősorban virág-ornamentikát. A virágok mellett gyakran találkozunk évszámmal, névvel, kis versikével is, a tojás fényét pedig a „politúr” (shell-lakk) adja. A tojásokat kifejezetten emlékül, megőrzésre készítették, köztük több kis remekmű a szecesszió egyértelmű hatását mutatja. Ilyen tojást nemcsak a lányok-asszonyok, hanem férfiak is készítettek, az alkotók törekedtek a művészi kidolgozottságra. A viaszolt tojásokra a hagyományos motívumkinccs mellett a vonalalak kifinomultsága jellemző. Először 1911-ben, Malonyay Dezső hívta fel a figyelmet a jellegzetes Keszthely környéki tojásokra a „balatonvidéki” magyar pásztornép művészetét bemutató kötetében. A technikát a 21. század elején Keszthely környéki alkotók, népművészek őrzik.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A húsvéti hagyományokhoz kötődő hagyományos hímes tojások között térben és időben jól körülhatárolható jellegzetes és esztétikus karcolásos technika egy múlandó anyagon (tojás), mely a Keszthely környéki hagyományörzők máig kedvelt eljárása. A Keszthely környéki karcolt tojások különlegessége, hogy kifejezetten emlékül, (szerelmi vagy baráti) húsvéti ajándéku készültek és az alkotók - más húsvéti tojásoktól eltérően - a tartósságra is nagy hangsúlyt fektettek. Virágkora a 19. század végén - 20- század elején volt, motívumkinccsét főként a virágornamentika vagy/és a szépen írt évszámok, betűk, versikék jelentik. Az esztétikus, művészi kidolgozás jártasságot, technikai tudást igényel. A karcolt technika hatására a vaszolt tojások kidolgozottsága is finomabb, művészebb.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Malonyay Dezső: A magyar nép művészete III. A balatonvidéki magyar pásztrnép művészete, Budapest, 1911

Gyanó Szilvia: Keszthely környéki hímes tojások. A keszthelyi Balatoni Múzeum Néprajzi Gyűjteményében található hímes tojás gyűjtemény mintakincse. (Pozvai Andrea szerk.) Zala Megye Népművészetéért Alapítvány 2010.

Balatoni Múzeum honlapján 3D-tojások:

<http://www.balatonimuzeum.hu/archivum/item/756-himes-tojasok-3d-ben>

Kanizsa TV műsorának eleje a Húsvéti nefelejcs c. kiállításról:

<http://www.balatonimuzeum.hu/en/component/allvideoshare/video/latest/husveti-nefelejcs>

+ több népművészeti kiadvány tartalmazza - hivatkozás nélkül - a keszthelyi Balatoni Múzeum hímes tojásait

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

.....

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja

.....

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

.....

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

.....

Ajánlás

a Keszthely környéki hímes tojások
nemzeti értéktárba való felvételéért

A húsvéti ünnepkör legjellemzőbb kelléke a hímes tojás, mely Zalában és Somogyban főként a keresztgyermeknek adott húsvéti ajándék. A múzeumokban őrzött tárgy-együttesek közül kiemelkedőek a keszthelyi Balatoni Múzeum Balaton-melléki, zalai és somogyi karcolt tojásai, melyek a 19. sz. végén-20. sz. elején készültek, a szecesszió egyértelmű hatása alatt. Esetenként évszámmal, névvel, kis versikével is ellátták őket – ebből tudjuk, hogy ezen kis alkotások némelyikét szerelmi ajándéknak szánták. A karcolt díszítés elsősorban a pásztorcsaládokban, a Balaton nyugati medencéjében, valamint Somogy keleti részén volt népszerű. A megfestett tojásokra bizsókkal (faragókéssel) karcolták a mintát. Spirituszba shellakkot és festőanyagot tettek. Az előre megfőzött tojásokra kenték rá a színt, ezt követően karcolták rá a mintát, elsősorban virág-ornamentikát. Ilyen tojást nemcsak a lányok-asszonyok, hanem férfiak is készítettek, „pulitúros” tojással szoktak kedveskedni választottjuknak a fiatal asztalosok, a „tislérlegények” is.

A húsvéti hagyományokhoz kötődő hagyományos hímes tojások között térben és időben jól körülhatárolható jellegzetes és esztétikus karcolásos technikáról van szó, mely a Keszthely környéki hagyományörzők máig kedvelt eljárása. A Keszthely környéki karcolt tojások különlegessége, hogy kifejezetten emlékül, (szerelmi vagy baráti) húsvéti ajándékkul készültek és az alkotók – más húsvéti tojásoktól eltérően - a tartósságra is nagy hangsúlyt fektettek. Virágkora a 19. század végén – 20- század elején volt, motívumkincsét főként a virágornamentika vagy/és a szépen írt évszámok, betűk, versikék jelentik. Az esztétikus, művészi kidolgozás jártasságot, technikai tudást igényelt. Talán éppen a művészien karcolt tojások hatására figyelhetjük meg a viaszolt tojások technikájában is a finomodást, a letisztultabb motívumokat.

Szerencsére a keszthelyi Balatoni Múzeum még éppen virágzásuk idején be tudta gyűjteni, majd meg tudta őrizni ezen 100-120 éves tojásokat a mai napig. Törekenységük és romlandóságuk ellenére így folyamatos támpontul szolgáltak/szolgálnak a helyi népművészeknek, akik rendszeresen fordulnak inspirációért a múzeumhoz. A helyi alkotók munkái a város több kiállítóhelyének kedvelt darabjai. A régi anyagból 2014-ben Nagykanizsán mutattunk be egy kis ízelítőt, 2015-ben pedig a Balatoni Múzeumban lesznek láthatók a hímes tojások (Húsvéti nefelejcs c. kiállítás részeként).

A Keszthely környéki húsvéti hímes tojások mintakincse és technikája a nemzeti kultúra egy szép és jellegzetes szelete, mely érdekes színfolt a népművészet és a népszokások palettáján.

Keszthely, 2015. január 27.

Gyanó Szilvia
etnográfus, Balatoni Múzeum